een Generale Synode over deze zaak worde samengeroepen".

Maar ook dit voorstel om Deputaten te benoemen kon geen gunst verwerven.

Uit dit afstemmen van de benoeming van Deputaten blijkt dus, dat het niet zoo bepaald zat in het zoogenaamd gebrek aan bewijsvoering, maar dat er bij de Synode een zekere tegenzin was, om de leeringen van Kuyper te onderzoeken, en mogelijk met hem in conflict te komen. Anders is toch niet te verstaan, dat de Synodes er in volhard hebben, om geen Deputaten van onderzoek van de leergeschillen te benoemen.

Daarom kunnen wij niet inzien, dat de uitspraak van Middelburg juist en voorzichtig is geweest. Veeleer was ze niet van lichtvaardigheid vrij te pleiten, en evenmin van partijdigheid, in het aanhangen van een bepaalde beschouwing, zonder bezwaren en bedenkingen van uit de gemeente aan het woord te laten.

Men moet zeggen, dat uit de slappe houding van de Middelburger Synode van 1896 veel ellende voortgekomen is. De Synodes hebben K. ontzien, ze hebben hem met zijn leeringen laten begaan.

Maar hoe weinig onschuldig de Kuyper-sympathieën in de leer waren, bleek wel uit het feit, dat bij drie professoren van Kampen, na 1896 de oogen zijn opengegaan. Zoodat zij later in hun optreden gedaan hebben, wat Middelburg had verzuimd en zij zelf in hun geschriften hadden verzuimd: de bestreden leeringen van Kuyper **veroordeelen.**

We zien na 1896 eenige professoren van Kampen van inzicht veranderd. Bavinck bestreed later de „doopsgenade" leer en den „doop op onderstelde wedergeboorte" van K., en nam in zijn artikelen over „Roeping en Wedergeboorte" (ook in een boek gebundeld) tegen K. positie. Noordtzij kwam heelemaal naast Lindeboom te staan in de vijf stellingen. Wielenga sprak zich in De Bazuin van 23 Nov. 1900 aldus uit: dat hij verklaarde van gevoelen veranderd te zijn. Vroeger had hij mede geijverd voor de ineensmelting van Kampen en Amsterdam. Thans was hij er tegen. Na al wat gepoogd en mislukt is moet z.i. elke ineensmelting uitloopen op een opdoeken en opruimen van de Theol. School. Men moet weten, dat deze mannen het nauw verband zagen, dat er bestond tusschen de leergeschillen en de opleiding!

Aan den kant van de volgelingen van K. was er intusschen geen sprake van zwijgen. Het bleef onrustig. Niet alleen dat in 1899 bleek dat van de zijde van Amsterdam geen toenadering te verwachten was in de zaak der opleiding, de sfeer bleek zoodanig Kuyperiaansch, dat er al meer een tegenstelling en wrijving kwam tusschen Amsterdam en Kampen.

Daarop is 1902 gevolgd, een droevig contrast met 1892 en de zaak van het Beding. De meerderheid besluit Kampen op te heffen, en naar Amsterdam te verplaatsen. Maar dit besluit bleef onuitgevoerd. Verder is te memoreeren dat de jonge Kuyper (van Makkum) een proefschrift schreef over Joh. Maccovius, die genoemd is de vader van de scholastieke theologie. Prof. Wielenga was op de Maccoviaansche koers in Amsterdam zeer gebeten. Hij schreef erover in de Bazuin: „Nu reeds wordt in verschillende kringen geklaagd, dat 't is of er een kille wind van supra-lapsarisch dogmatisme door de kerken vaart en dat nog wel gepaard gaat met een dialectisch verbondsfatalisme".

Spitsvondig beredeneerde uiteenzetting van het verbond. De verantwoordelijkheid des geloofs teruggezet bij bespiegelingen van uit de verborgen raad Gods. Wielenga zag dat de Maccoviaansche koers niet de rechte was, dat zij schadelijk voor de kerk was.

Van de „Vijf stellingen" waarin Lindeboom en Noordtzij de hand hadden, die alweer handelden over de leeringen die in bestrijding waren, waarover sinds 1892 de strijd gevoerd was, zal de bedoeling nog wel bekend zijn.

Waar van Synodewege tot hiertoe geweigerd was, de bestreden leeringen nader te onderzoeken en te toetsen aan de belijdenis, en men voortging van de zijde van Amsterdam de kerken te beinvloeden met de bepaalde leerstellingen van Kuyper, waartegen een sterke minderheid bezwaar had, daar beoogden de vijf stellingen, die contra deze waren, de kerken in den lande op te wekken, hun bezwaarschriften te zenden naar de Synode, om van deze een **uitspraak** te verkrijgen, opdat het blijken mocht dat het niet langer geoorloofd zou zijn, leeringen van een particulier persoon, die nooit kerkelijk gesanctioneerd zijn, en niet door de belijdenis gedekt worden, in de kerken te verbreiden.

Daarop is de Synode van 1905 gehouden en zijn de ingekomen bezwaarschriften behandeld. Bekend is de formule over het „zaad des verbonds", de continuiteit van de Kerk van Christus, met een stel restricties waaronder de uitspraak dat het min juist is te zeggen dat de doop wordt toegediend op onderstelling van wedergeboorte, omdat de grond van den doop is het verbond en de belofte Gods.

Het scheen of er een echte toenadering gekomen was. Maar nauwelijks is de Synode gescheiden of er komt een boek uit van den jongen Kuyper over den Band des Verbonds, waarin..... de leeringen van papa netjes aan tafel waren genoodigd. En zoo werd de stijl van Amsterdam niet veranderd, want wie de Acta van 1905 doorbladert kan zien, hoe Prof. Lindeboom nog in den laatsten tijd in 't geweer was geweest, om een Friesch Kerkblad tot de orde te roepen, dat, heelemaal in de „vaderlijke" lijn, verkondigd had dat Paulus al wedergeboren was, toen hij een godslasteraar was en een vervolger van de gemeente des Heeren.

Och, wat een onrust, altijd nog maar over die punten, waar Kuyper zijn eigen zienswijze over gegeven had, en die vanaf 1892 bezwaar hadden ontmoet. Of er nu echt een oplossing gekomen was? Dat zal blijken in later dagen.

Maar bij den schijn die er in 1905 was, dat er een pacificatie tot stand gekomen was, was het duidelijk dat de geest van de meerderheid in de Gereformeerde Kerken dezelfde gebleven was.

Om dat te zien, moeten we nog even bij 1905 verwijlen. Daar waren op de Synode van Utrecht 1905 bezwaarschriften ingekomen van gemeenteleden van Delft, Voorburg, 's-Gravenzande, Gouda (A), Hillegom, Assen, en den Kerkeraad van Hoorn. Doch benevens die, had de Kerkeraad van Groningen (A) een schrijven ingezonden dat tot doel had „er op aan te dringen, dat de Synode eenige Deputaten benoemen zou, om over de leergeschillen voornoemd, eerst de kerken te dienen van advies, en dan op een volgende Synode, desnoods vervroegd bijeen te roepen, een beslissing te nemen."

Alweer de roep om „Deputaten".

Onderzoek. Toetsing. Beoordeeling gewenscht. Op de Synode van 1896, van verschillende zijden. Nu weer op de Synode van Utrecht 1905. Maar de meerderheid was er weer tegen.

Waren er formeele bezwaren?

Was de zaak niet belangrijk genoeg?

Had de strijd nog niet lang genoeg geduurd?

Hoort de argumenten die de rapporteerende commissie in haar rapport ter sprake brengt, om het verzoek van Groningen niet in te willigen.

Zoo geweldig was de kwestie van de leergeschillen toch niet. Daar is altijd al over te doen geweest. En ze betreffen de hoofdzaken niet. 't Is maar verschil van voorstelling en van opvatting en van naam. En zoo voort..... Het was het oude liedje. Je blijft van Kuyper af, en wij zullen de lijn vasthouden.

Het kan niet beter gezegd worden, dan Lindeboom het gezegd heeft in zijn Bezwaarschrift aan de Synode van 1905 tegen de besluiten van de Curatorenvergadering, (ten zijnen opzichten, in zijn afwezigheid genomen) (zie Acta 1905 bl. 184),

„Moeten wij zwijgen, omdat zij, die een leer voorstellen, welke o.i. niet in de Belijdenisschriften wordt geleerd,

DEUTERONOMIUM 32 : 13b—20.

(Staten-vertaling)

Den vollen oogst der velden mocht hij eten
en honing winnen uit de harde rots,
't gesteente heeft hem olie toegemeten,
de rijkdom van zijn kudden was zijn trots.
De schapen, die in 't vruchtbaar Basan weiden,
de zwaarste tarwe heeft God hem geschonken,
in melk en druiven kon hij zich verblijden,
hij heeft hun bloed, den reinen wijn gedronken.

Maar Jeschurun liet God, zijn Maker varen, [1])
want toen hij vet werd sloeg hij achteruit,
ja, hij wiens deel al Gods beloften waren,
heeft tegen Hem, zijn rots en heil gemuit.
Gods ijver zal met zijn gerichten naad'ren,
hun gruw'len deden 's HEEREN toorn ontbranden.
Want nieuwe goden, onbekend den vaad'ren —
ja, duiv'len gaven zij hun offeranden.

Gij hebt den rotssteen, die u droeg vergeten,
God, die u baarde, hebt g'o volk, veracht.
Zijn zonen en zijn docht'ren zullen 't weten,
dat Hij verzmaad, wie duiv'len offers bracht!
Hij zeid': Ik zal mijn aangezicht verbergen
en Ik zal zien hoe Israel's eind zal wezen,
van dit geslacht zal Ik geen trouw meer vergen,
geen druiven zal Ik van hun distels lezen.

A. v. B.

[1]) Of: Maar hij, die recht was, liet zijn Maker varen, Melodie: Beza, les Saincts Cantiques, 1595.

verzekeren, dat hun gevoelens liggen binnen de grenzen der Belijdenisschriften? Dat mogen wij niet, omdat naar onze overtuiging die leeringen anders zijn, dan de leer, welke door de Gereformeerde Kerken wordt beleden, van andere grondstellingen uitgaan, en tot een van de Confessioneel Gereformeerde leer verschillend stelsel behooren.....

Het baat niet, nu de onrust in de Kerken..... dreigend wordt, nu het verschil weinig beduidend te noemen.

Dat is onwaar, onwetenschappelijk, en ook de dood voor alle ontwikkeling der Theologie. Het verschil is diepgaand en van verstrekkenden invloed op de bediening. Niet ik, niet de minderheid heeft dien twistappel in de Kerken geworpen. Niemand heeft daarom het recht, óns te gebieden dat verschil als een geringe zaak te dragen.....".

Zoo sprak Lindeboom in zijn bezwaarschrift op de Synode van 1905. En hij liet niet achterwege de waarschuwing: dat door eenzijdige en partijdige leiding niet meer en meer de Kerk zou verdeeld staan.

Nu, eenparig zijn op de Synode van Utrecht de conclusies aanvaard, die de bedoeling hadden de bezwaarden tegemoet te komen. Mannen als Lindeboom en Thomas Bos waren gerustgesteld!

Was de stijl nu echt veranderd?

Maar hoe in de jaren sinds 1936, de beslissing van 1905 weer voor het front gebracht is om de oude Kuyperlijn op te nemen, hoe in 1942 nog erger gedaan is, dan in 1896, hoe sinds 1942 de meerderheid in onze Kerken de ambtsdragers **gebonden** heeft aan een Kuyperiaansche interpretatie van 1905, dat alles doet ons zien, dat de oude meerderheid van 1896 en haar mentaliteit nog altijd voortleeft in de Gereformeerde Kerken. En het doet ons leed dragen over 1896, omdat **toen** de wacht **niet** is betrokken bij de handhaving der Belijdenis, en de leidslieden der Kerk een onvoorzichtige en roekelooze beslissing hebben genomen, zoodat zij oorzaak geworden zijn, dat nu, ruim 50 jaren later, de Kerk des Heeren in Nederland altijd nog om deze leergeschillen verdeeld ligt.

Ermelo, Februari 1951. J. BOSCH.

Tot zoover ds Bosch. Onze ruimte is verbruikt; ik hoop dus volgende week iets ten antwoord te geven. Met hartelijken groet, je ADOLPHUS VENATOR.

Naschrift. Laat me nog even terugkomen op iets van mijn brief aan jou uit het nummer van 3 Febr. Daar sprak ik van „Kuyper-reminicenties, voorgedragen met Bedumer B-trots uit de dagen van het verzet der V.U. tegen ds T. Bos". Ik bedoelde daarmee geen persoonlijke krenking, maar dacht aan wat ik wel vaker heb in herinnering gebracht: dr Kuyper heeft meermalen tegenstanders ietwat onbevredigend afgewimpeld: b.v. in dezen stijl: mijn opponent is nominalist; nominalisme is verkeerd; ik ben realist; praten heeft dus geen zin. De argumenten bleven dan liggen. Zoo'n beantwoording, die zakelijke beweringen nalaat en algemeene étiquetten oplakt, is vaak de oorzaak, althans de aanleiding, van verder gaande partijdigheid, over en weer: en zoo kon zich ontwikkelen en zoo héétt zich ook ontwikkeld een zekere „trots", die, daarvan ben ik overtuigd, en het is wel merkwaardig, dat juist deze week ds J. Bosch hierboven er in heel ander verband over spreken kwam, in de kerken kwaad gedaan heeft. Dit heb ik vaker gezegd; evenals ik daartegenover stelde, dat onder de oude A-groep ten onrechte soms achter dit en dat de opleidingskwestie gezien werd. Ik heb het over „dit en dat"; dus over bepaalde opvattingen uit de Kuyperiaansche kringen.

Maar al heb ik het zoo bedoeld, de haast, waarmee mijn brief geschreven is, liet na, dit breeder uit te werken. De opmerking kreeg zoodoende het karakter van een persoonsbeschrijving, nog wel uit iemands jeugd: het liep over die van dr J. Ridderbos. Van diens jeugd weet ik niets; en die doet ook niet ter zake. En omdat daarom deze enkele woorden iemand onrecht deden, heb ik er spijt van, bied ik ook langs dezen weg dr J. Ridderbos mijn verontschuldiging ervoor aan, en neem ze bij dezen met leedwezen terug.

Verder wordt mij gevraagd, wat ik bedoelde met het noemen van ds Leenhouts. Heel gewoon. Die noemde nog pas het uitgeven der leerbeslissingen in 1944 profetisch **stotteren**, Stotteren. Nu, iemand die nog pas openlijk zoo iets gezegd heeft, kan met geen mogelijkheid geacht worden, te beloven, niets te leeren, dat niet in alles met dat gestotter van 1944 overeenkomt. **Dat zou trouwens ds Y. K. Vellenga, die over een en ander spreekt, óók niet beloven.** Want sedert 1946 „mág" hij óók wat ánders leeren dan in 1944 aan alle toenmaligen opgelegd is. Hij heeft daarmee aangetoond, dat hij den gesteelden **eisch** onrechtvaardig vindt. En dat ook hij ervoor **bedánken** zou, vandaag te beloven, wat in 1944 van allen geëischt is te beloven, zoo kras, dat reeds het (negatieve) NIET beloven openbare grove zonde heette. Het „cadeau doen" beteekent dus: prijsgeven. Men heeft prijsgegeven wat in 1944 geëischt is: de eisch, om **dié** belofte aan **dié** binding af te leggen. Ook ds Y. K. Vellenga „doet" dien eisch „cadeau", al heeft hij hem zelf destijds zonder nadere verklaring, dat hij dien eisch om des gewetens wil niet kon aanvaarden, toch maar geslikt. Schilder kwam zich wel verklaren tegen de kerken, Vellenga niet.

Eindelijk, indien mijn opmerking inzake de keus van dr G. C. Berkouwer als voorzitter beteekend had, dat zij, die hem kozen begrepen, dat hij zou mee te krijgen zijn in wat **tenslotte** allemaal uit de bus gekomen is, dan zou dit een lompheid zijn. Het schijnt, dat ds V. dit meent; maar dan vergist hij zich. Maar ieder weet, dat de vraag: wie moet praeses worden, van te voren een punt van overweging is. En de meerderheid, die destijds wel degelijk wist, in welke **richting** men zou willen gaan, heeft toen gedaan, wat ze altijd doet: iemand kiezen, van wien men verwachtte, dat hij in die **richting** zou meegaan. De minste gedachte aan een soort verkoopen van eigen waardigheid en vrijheid is dienaangaande niet bij me geweest, en ligt ook niet in mijn woorden.

Zooals het evenwel meer gaat: over de záken wordt gezwegen, ook over die, welke wij hier hebben behandeld, en over ónderdeelen komt er iets los. Terwijl ds Vellenga nog nooit ons duidelijk gemaakt heeft of de qualificatie van „openbare grove zonde", b.v. op ouderlingen in Meppel, ook een „minne" qualificatie is. Ik geloof het wel: de taal der kerkenordening is de publieke taal, en ik houd vol, dat zulk een openbare qualificatie niet past voor menschen, die niet beloofden, wat vandaag ds Y. K. Vellenga óók zou weigeren te beloven.

AD. VENATOR.

Wijzigingen Handboek 1950

(Om tijd en onnoodige moeite te besparen, verzoekt de Redactie berichtjes voor deze rubriek rechtstreeks naar de administratie in Goes te zenden.)

Blz. 19 DRIESUM. Adres diaconie: P. Meindertsma, K 37.

Blz. 21 DUURSWOUDE. Adres Ds J. W. Smitt: Wijnjeterp 292a. Diaconie: R. Tel. Duurswoude 46.

Blz. 31 MEPPEL. Adres kerkeraad: W. v. d. Linde, Soembastraat 50. Penningmeester der Kerk: G. Leene, Tulpenstraat 33, Postrekening 553030.

Blz. 55 AMERSFOORT. Adres kerkeraad: P. Kok, Alb. Cuypstr. 19. Tel. alleen tijdens kantooruren K 3490—5167.

Blz. 65 AMSTERDAM-CENTRUM. Adres kerkeraad: R. Kleine Deters, Middenweg 31 II, Amsterdam-Oost.

KERKNIEUWS

(Om tijd en onnoodige moeite te besparen, verzoekt de Redactie berichtjes voor deze rubriek rechtstreeks naar de administratie in Goes te zenden.)

Tweetal te:
Kampen, J. van Dijk te Schildwolde en J. O. Mulder te Hattem.

Beroepen te:
Meppel, H. Amelink te Langerak.
Heemse, C. Stam te Ermelo.
Buitenpost, D. Los te Smilde.

Bedankt voor:
Deventer, H. v. Tongeren te Rouveen.

— GELDERSCHE OUDERLINGENCONFERENTIE. Deze wordt gehouden op Woensdag 21 Februari a.s. te Apeldoorn, v. Kinsbergenstraat 8. In de morgenvergadering, die om 10.30 uur aanvangt, zal ingeleid worden het onderwerp: „Het werk van den ouderling" (huisbezoek, ziekenbezoek), door ouderling H. Karssenberg van Neede, met bespreking. 's Middags om 2 uur zal Ds L. Doekes van Hilversum referceren over: „Ambt der geloovigen en bijzonder ambt", ook met bespreking.

— STICHTING MESOZ. Daar men nog steeds bedragen op de privé-rekening van den penningmeester, P. Rooze, overmaakt, wordt men, onder verwijzing naar vo-